

გამოჩენილი პასეზი

ფურია

და მისი ასოხიანური და კოოპერატიული სწავლა.

გამოცემა

ზ. კიკინაძისა.

თბილისი!

ელექტრომბეჭდავი მ. ეპ. ხელაძისა, სოლოლაკი, ალექსევიჩის ქ. № 3.

1906 წ.

ფურცლი

ღა

მისი ასოციაციური სწავლა

30606

თბილისი

სტამბა შ. ე. სელაძისა, სოფლაკი, ზასკევიჩის ქუჩა, სსს. № 3.

1906 წ.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 1-го Мая 1906 г.

ფურცელი

კაცი განცვიფრებაში მოდის როცა კი წარმოიდგენს საფრანგეთის მეთვრამეტე საუკუნეს და მის წარმომადგენელ მეცნიერ მოღვაწე პირთ ცხოვრების ცნობებს. რა არ მოხდა ამ ხალხში, რა შემთხვევები, რა მოღვაწეები არ გამოჩნდნენ აქ, როგორც მამაკაცებში, ისევე დედაკაცებში. პირველად აქ დაიძრა ბატონ-ყმობის შესახებ ღალადება და მეცადინეობა და ეს აქვე გათავდა 1789 წ.

დიდმა რევოლუციამ, საფრანგეთის ერის ცხოვრებაში, შეიტანა დიდი ცვლილება, დიდი წარმატება. მან შეანჯღრია კაცის დახვესებული გონება და მით განაახლა ბევრი რამ ახალის ცხოვრების აღორძინებისათვის, მან ბევრის სამაგალითოს თვისებით მორთო კაცის გონება, გაუბედავს, დამონებულს და ღირსება წართმეულ კაცს, მძლავრის ქექა-ქუხილით ამცნია ქვეყნის ბოროტების დასაწყისის მნიშვნელობა, მისი უსამართლო ძალა და ფესვები. ღალადპყრო ამ უსამართლოების ძირიან-ფესვიანად დამხობა, გადაბრუნება და მოსპობა ყოველივე მის რაც კი კაცის ადამიანურს ცხოვრებას და პიროვნებას ლახავდა შეუწყალოდ. დიდმა რევოლუციამ და მისმა შეთაურთ და მომქმედთ მთელს ერს მიანიჭეს თავისუფლად მსჯელობის და ჰაზროვნების უფლება და ასე და ამ სახით საფრანგეთში ბევრი რამ მეცნიერულ სიმძლავრენი იქმნენ აღმართულნი პირველად.

პირველად აქ ამაღლდა თანასწორულ თავისუფლების შესახებ საუბარი და ეს აქვე აღორძინდა და მოიფინა მერმი-

სისათვის. თითქმის ყველა მოსაზრებას აქ მიეცა დასაწყისი, პირველად აქ მიანიჭეს მდაბალთა და მაღალთ ერთნაირი ღირსება, პირველად აქ გაიხსნა დაბალთათვის მეცნიერების დაკუთხილი კარი, აქ აღზღვა მკვლრებით დაშონავებული გლეხკაცობა და პირველად აქ მიენიჭათ კაცური ღირსება, სიტყვის უფლება, ნება, გამგეობა, თავიანთ შრომის დაცვა და სხვანი, რომლებსაც უეჭვოთ ასაბუთებენ ისეთ პირთ მდაბიოთ განათლებულთ შვილებთ საზოგადო ასპარესზე მოღვაწეობის ცნობებიც, როგორც იყო ფურიე.

თუმცა ეს პირი მაინც და მაინც დიდი ვინმე არ არის და შენიშნული მსწავლულ-მეცნიერი კაცი, მაგრამ რაც არის და რა ღირსებაც აქვს მას, ეს არის ჩვენთვის საჭირო და გაცნობა მის იმ თანასწორებრივი მოძღვრების დედა აზრების, რომლითაც ის თავ-გადადებით იცავდა დაბალ, — საწყალს, დამონებულ მშვიერს ერს, იმ ერს, რომელსაც ამ სოფლად ყველაფერი წართმეული და დანატრულებული ჰქონდათ საფრანგეთში. ეს გამოჩენილი პირი დაიბადა 1772 წ. საფრანგეთის ბეზანსონში, ერთი წლით გვიან, ინგლისში, რობერტ ოვენის დაბადებამდე.

ფურიე იყო საკმარისად მდიდარი ვაჭრის შვილი, ათის წლის იყო როცა სასწავლებელში მისცეს. სწავლის დროს მასწავლებლებმა მას დიდი ნიჭი შეამჩნიეს. ამას ყველა ამჩნევდა აშკარად, რომ ეს ყმაწვილი ჯაღაც საუცხოვო ნიჭის მქონე არისო, 12 წლის ბავშვი სასწავლებლიდან მამამ გაიყვანა და ერთ ვაჭარს მიაბარა შევირდად, რომ აქ ვაჭრობა და ანგარიში შეესწავლა, სწავლობდა ანგარიშს, ვაჭრობას და იმავე დროს იგი ვითარდებოდა სხვა-და-სხვა სამეცნიერო წიგნების კითხვაში; მან დიდათ შეიყვარა მეთვრამეტე საუკუნის მოაზრე მწერლების ნაწერები; ამ ნაწერებმა მის გულში დიდი ადგილი მოიპოვეს; რამდენიმე ხნის შემდეგ ფურიეს საფრანგეთიდან გერმანიაში და სხვა სახელმწიფოებშიაც უხლებოდა სიარული. მან გერმანიაში გაიცნო ჰეგელის მეტაფიზი-

კა, მისი მოძღვრება და ამ მოძღვრების მოწინააღმდეგე დასთ
ბრძოლა, ფილოსოფიური პოლემიკა და კრიტიკა, გაიცნო
ემანუელ კანტის აზრები, გაიცნო იმ დროის ყველა მეტაფი-
ზიკების ნაშრომნი, ბუნების მეცნიერების მიმდევრები, სამეც-
ნიერო ცნობები, დრამატურგები, კრიტიკოსებთ—მენცელი
და სხვა მწერლები. გერმანიის მწერლობის გაცნობის შემდეგ
მალე გაიცნო აგრეთვე ინგლისის მწერლობაც, როგორც ძვე-
ლი, ისევე ახალი ეკონომიური, პოლიტიკური და სიტყვა კაზ-
მული თხზულებანი, ამის გონებას ისე ვერც ერთ ერის მწერ-
ლობის და რიგიანი ნაწერები ვერ დაეპატრონენ, როგორც
საფრანგეთის მეთვრამეტე საუკუნის ხეირიან მწერლების ნა-
წერები, ნამეტურ ენციკლოპედისტებმა: დიდრომ, დალამბერ-
მა, გოლბახმა და უმეტეს ჟანჟაკ რუსომ; ყველა ამათ მასზე
დიდი ზედგავლენა იქონიეს, ამა მწერალთა ნაწერებმა აღზარ-
დეს იგი, ეს ნაწერები გახდა მის სკოლად და მასწავლებლად.
ფურიე ამ პირების მთაყვანებელ მლალადებლად შეიქმნა.

ოც-და-ორის წლის კაცს მამა მოუკვდა და სიმდიდრე
ამას დარჩა, ამ სიმდიდრით ფურიემ თავისთვის გააღო საკუ-
თარი საფაქრო და ვაჭრობა დაიწყო, მაგრამ ამის ვაჭრობა
მალე მოისპო, რადგან რევოლიუცია მოხდა და მისგან აოხ-
რებულ ანიავებული იქმნა, რევოლიუციის დროს ციხეშიაც
ჩავარდა, დაპატიმრებული იყო დიდხანს, განთავისუფლების
შემდეგ ეს ცარიელი დარჩა, ამიტომ მას ბევრი გაჭირების
გამოცდა მოუხდა, სხვასთან დადგა საქმეზედ. რევოლიუციის
შესახებ ერთობ ცუდი შეხედულება გამოიტანა ციხიდგან, ამ
შემთხვევას განათლების მეოხებებს აწერდა. საზოგადოთ მას
განათლება (ცივილიზაცია) რაღაც მავნებლობის შხამის სა-
თავედ მიაჩნდა, უწყიან, რომ მაზედ ნათელი შეხედულება
არ ჰქონდაო, რევოლიუცია სულ ამ განათლების მაძიებელთ
ბრალიაო. განათლებით სარგებლობენ მხოლოდ მდიდართ.
მოქალაქე ვაჭრები და თავად-აზნაურები, ესენი ხელმძღვანე-
ლობენ მხოლოდ, ესენი იცავენ თავიანთ ძალას მიწების სა-

შუალებით, დამონებით, ამით ისინი სთესენ სილატაკეს, მათ-
ხოვრობას, შიმშილს და ათას-ნაირს დალუპვას, ესენი ამ
ცრუ განათლების მეოხებით ხშირად ხალხსაც ატყუებენ,
ჰხიბლავენ და ამდაბლებენო. ყველა მეცნიერებაზედ უმაღ-
ლესად დღეს საუბედუროდ მხოლოდ სამხედრო მეცნაერება
დღესასწაულობსო.

ეს არის ნაყოფი ცივილიზაციისაო, ამის მეოხებით, კა-
ცი ყოველგვარ ბოროტებას სჩადის, იგი ბუნების ყოველნაირს
სამკაულებას სცელავს, ლახავს და კაცს ანატრულებს მისგან
სარგებელს, ამას პირუტყვებიც-კი არ ჰჩადიან, ბუნების სიმ-
დიდრის თანახმად პირუტყვი თავიანთის მიხვედრის და ნდო-
ბის კვალობაზედ კაცზედ უფრო ყველაფერს იკეთებენო, კა-
ცი კი, ეს ყოვლად სვიანი, ძლიერი, მეფე კი მოკლებულია
ბევრს ამისთანა საჩუქრების მიღებას და იგი ხშირად უსიხა-
რულოდაც კვდება. ეს წინააღმდეგია თვით მღვთიურ ბუნები-
სა. ყალბი განათლება ბევრს საშუალებას აძლევს მანქან
ემშაკობისას, ჯერ-ჯერობით გაუნათლებლობის მეოხებით ასე-
თი ეშმაკობა უფრო წინ მიდის, ვიდრე კაცთ-მოყვარეობის
აზრები და სიყვარულიო. განათლებულ კაცს კაცთ მოყვარე-
რობა უნდა ჰქონდეს მიზნად გამხდარიო, იგი ამას უნდა
ეძიებდეს და სთესავდეს ერში მერმისათვის დასათესად, მაგ-
რამ ჩვენ ამას ვერ ვხედავთ, საწყალ ერს ახლოსაც არ ეკა-
რებიან. უმეტესი ნაწილი საწყალი ხალხისა გადატაკებულია,
გაქეციანებული სცხოვრებს. სცხოვრება ილაჯი გაწყვეტილი
აქვს, სული ამოჯთმეული და მთლად შექმული, აბა მიიხედ-
მოიხედეთ მარჯვნივ და მარცხნივ, რამდენი ცრემლი იღვრე-
ბა და ხალხი იხოცება სილატაკის მეოხებით, თქვენ თუ ჰუ-
მანიური გული გაქვსთ, მაშინ ამას კარგად შენიშნავთ და
გაოცდებით დიდად! ვინც ამას ვერ დაინახავს, მისი განათ-
ლებაც ტყუილია, ფილოსოფია და მორალიცაო. განათლე-
ბა ამას უნდა გრძნობდესო.

მეთვრამეტე საუკუნის—საფრანგეთის მშრომელ ერის

ნაწილს ლუკმა პურის მოპოვების გამო მეტად დიდი შავი და ბნელი დღეები დაუდგა თავისს ბატონიშვილების, თავად აზნაურების და სხვათა მეოხებით. ხსენებულ პირებს თავიანთ წარმომადგენელ—მეცნიერ მსწავლული კაცებიც ჰყავდათ, თავიანთი გაზეთები, ჟურნალები და წიგნები, მართველობა ამათ მფარველობდა, ესენიც მართველობას ეხმარებოდნენ, ამათვე ეკედლებოდნენ ბერ-მონაზვნები და სამღვდელთა, ყველა ესენი შეერთებულიყვნენ ერთად, რადგანაც ამათ კარგად იცოდნენო, რომ ცალცალკე ვერას გააწყობდნენ და ერთად კი ყოველთვის ისე იმყოფებოდნენ, როგორც მეფობდნენ. საფრანგეთის ხალხს ესენი ერთმანეთის პატივისცემას უქადაგებდნენ, მაგალითად: მეფენი და ბატონიშვილნი სამღვდელთა პირზე დიდ ქებას ასმენდნენ ხალხს, ესენი არიან ჩვენი წინამძღოლნიო, ქრისტეს მოადგილენიო: კეთილშობილნიც მათი უმცროსი ძმები არიან, ხელქვევითნი.

სამღვდელთა ამ ბატონიშვილებს ქვეყნიურ ღმერთებად აცხადებდნენ და ყველა კაცის პატრონად და მფლობელად. ამათ ასეთის ჰაზრების აღორძინება ერთობ ადრე დაიწყეს, მეთვრამეტე საუკუნეში იქამდე მივიდნენ, ისე გაძლიერდნენ და ამ სიმძლავრით ისე შებოჰეს მშრომელი ხალხი, რომ ამ ერს ხალხის ცხოვრების აღარაფერი ემჩნეოდათ, ქალაქის მცოვრებ მუშათ და ხელოსანთ ღარიბებ პროლეტარ ბრგანოთაგან ასობით და ათასობით მათხოვრებათ დადიოდნენ და ცოლშვილი უიმშილით ეხოცებოდათ! ასეთსავე მდგომარეობაში იყო ჩავარდნილი სოფლის გლეხთა უმეტესი ნაწილიც. ამათი ყოფა ცხოვრება ერთს საცოდავს სურათს წარმოადგენდა.

პური! პურიო! გაისმოდა ყოველ მხრიდან—პატარა ბავშვების კვილი, მათი საქმე იქამდის მივიდა, რომ ესენი ხშირად უსახლობის გამო ზამთარში სიცივისაგან ქუჩაში იხოცებოდნენ, ერთის სიტყვით მთელი საფრანგეთი ერთ თავ-ზარდასაცემ მდგომარეობაში იყო ჩავარდნილი და ამ სამწუხარო

მდგომარეობას მათ ის უფრო უორკეცებდა და უძლიერებდა, რადგანაც აქ ყველაფერი მაღალწოდების უსამართლობის ფეხ ქვეშ იყო ჩარარდნილი და გალახული.

ესენი მდაბიო პირებს ისე უმზერდნენ, როგორც უგრძნობნელ ნივთს, მათის ფიქრით ამ საწყლებისათვის არაფერი იყო საჭირო, გარდა მონებისა, ჩაგვრის, უვიც მდგომარეობაში დარჩენა და სხვანი. ყველაფერი მაღალ-წოდების საკუთრებას შეადგენდა, ყველაფერი მათთვის იყო საჭირო; ამ აზრის იყო მეფე, გრაფი, მდიდარი, მღვდელი, ბერი, აი ამისთანა დროს, საფრანგეთში მთელი გუნდი დაიბადა ისეთის უდიდეს მწერალ პირებისა, რომლებმაც ბევრი რამ შესანიშნავი საქმეები ააღორძინეს ერში და ბევრს გაქვავებულს მდიდარ პირს მოუღებეს გული და პატიოსნების მონათ გახადეს, ერთს ასეთს პატიოსნების პირად რევოლიუციის შემდეგ ციხიდან გამოსული ფურციე შეიქმნა, რომელსაც თუმცა დიდი რეფორმტორობა არ ჰქონდა მიღებული, მაგრამ მას თვის დროს კვალად, ჩვენგან ზემოთ გაკვრით აღწერილის ერის ცხოვრება ისე კარგად შეისწავლა, ისე ზედმიწევნით რომ მის არად მიღება არ შეიძლება; ამაებს გარდა იგი დიდი პატივის მცემელი იყო მონტესკიეს აზრებისა, რადგან მონტესკიე სახელმწიფოს ვალად სდებდა, რომ მან ლატაკს ერს უნდა უპატრონოს და შიმშილით დახოცვისაგან დაიხსნასო.

ესევე პატივს სცემდა კინდროსეს და კიდევ მრავალთაც სხვებს, რომელთაც იმ დროის ერის სილატაკეზე რამე სთქვეს და საზოგადოთ გამოუქვეყნებიათ თვის აზრები, საწყალი ერის სილატაკის ცნობები ფიურეს ტანში ჟრუანტელივით უვლიდა, ამ სოფლის ყველაფერს დიდის ზიზლით და გმობით უმზერდა. იმ დროებში—მას შეეთვისა დიდი და წარმოუდგენელი მტრობა უსამართლობის ვაჭრობის, უკანონო აღებ-მიცემობაზედ და მრეწველობაზე, ამის ზიზლისთვის მას ბევრი საფუძველიც ჰქონდა, ეს ხედავდა კარგად, რომ უმეტესი ნაწილი

საწყალი ერისა დაჩაგრული და დამდაბლებული იყო ასეთ არა კანონმერ საქმეებისგანა. ეს მიეცა სხვა-და-სხვა ჰაზრების ნათლად შეთვისებას—გარკვევას და გაგებას იმის, თუ საწყალი ხალხი რომლის კანონ მდებლობის ძალით და კაცთ მოყვარეობის მეოხებით ილუპებოდნენ! ეს რათ არის ასე. ვისთვის არის მოსაწონი, რათ არსებობს ასეთი უკუღმართობა, რომ უმეტესი ნაწილი ერისა უსამართლო აღებ-მიცემობისაგან ილუპება, ნამეტურ მშრომელი ერი. ეს დღე-ღამე შრომობს და დღე ღამ-კი მაინც მშიერი და ვერ გამაძლარა?

ამ აზრებით გატაცებულმა ფურიემ მწერლობისათვის დაიწყო მომზადება, ამან დაიწყო სხვა და სხვა პროექტების შედგენა და გამოქვეყნება, და ღალადება მის გამო, რომ საწყალი ხალხისთვის რამე ასოციაციები დაეარსებინათ და მის მეოხებით იგინი დაეხსნათ უწყალოს სიღატაკის ტანჯვა-წვალებისაგან. ამის შესახებ პირველი თხზულება გამოსცა 1808 წელს. ამ წიგნში საუბრობს სხვა და სხვა სოციალურ მხარეზე, მრეწველობითზე, ადმინისტრაციულზე და პოლიტიკურ მხარეებზე. ეს თხზულება იმ დროს შესანიშნავ მოვლენად ჩაითვალა და მისი დამწერიც მიემატა იმ დროის შესანიშნავ გვამთა დასს, რომელნიც საწყალ ხალხის ცხოვრების გაუმჯობესობისათვის შრომობდნენ და თავებსაც კი სდებდნენ სასიკვდილოთ, რომ ოღონდ ამით კი საწყალ მშრომელ ხალხისთვის რამე უფლებითი მხარეები მოეპოვებინათ, ამათაც შინიჭებოდათ კაცური ცხოვრება და თავიანთ სამწუხარო და სატირალის მდგომარეობიდანაც გამოსულიყვნენ.

სენ-სიმონის მოძღვრების დედა აზრების უკანვრდომის შემდეგ, თანასწორების და ძმობის სიყვარულის გავრცელების ასპარეზზე ფურიე გამოვიდა, ამან დასწერა ძლიერ ბევრი სხვა და სხვა თხზულებანი, რომლითაც იგი კაცთა ცხოვრების უთანასწორობას კი არ მუსრავდა, არამედ ეს ითხოვდა დახმარებას რომ მდიდრებს ამისათვის დახმარება აღმოეჩინათ და ამ საშუალებით მასაც თავისი წესების თანახმად ხალხის შე-

სახებ საქმეები განეხორციელებინა. ამის მოვალეა ყველაფერი; მოვალეა რომ სახელმწიფო პატრონობდეს და უვლიდეს ამ საწყობების საქმეებსაო, რადგანაც ესენი არა კპატრონებენ, მაშინ ჩვენ მაინც უპატრონოთო. მდიდრებმა მაინც მიხედონ ამათ ყოფა მდგომარეობას და დახმარება აღმოუჩინონ, კაცობრიობის პატივის-ცემა და ღირსება ამას მოითხოვსო.

კაცო მოყვარეობა თუ არ გვექმნა, უამისოთ ყველაფერი უბრალოა, მაცხოვარმა ეს დაგვიტოვა მცნებათ, ამისთვის აწამეს იგი, ამისთვის მოკლეს იგი, ჩვენ კი ამ აზრების წინააღმდეგ ვიქცევით. ეს არ შეგვეფერება ჩვენ, მსწავლულნი და განვითარებულნი ათას ნაირ სამეცნიერო და საფილოსოფოსო კითხვების შემუშავებას ვეძლევი, ნათელს განვითარებას ვაძლევი, ვალორძინებთ, ვწერთ კიდევ ბევრ ხელოვნურ თხზულებებს და ამით გვინდა რომ სხვათა ყურადღება მივიპყროთ თვისკენ, მკითხველის გული და გრძობა დავატკბოთ და ის კი დაგვიწყებია, თავიდან გაგვცვლიან რა არაფერსა ვგრძობთ, რომ ჩვენ გვერდით, ჩვენ ცხვირ წინ, ჩვენივე მსგავსი ძმები შემშლით გვიკვდებიან და მათთვის კი პატრონობა არ გვინდა, ჩვენს უდიდეს ცოდვათ უნდა იქმნეს რომ ჩვენ საწყალი ხალხის სასარგებლოდ არ ვცდილობთ და არ ვმეცადინობთ, ჩვენ არ ვცდილობთ რომ ამათი პატივისცემა და სიყვარული პატარაობითვე შევისწავლოთ და შევითვისოთ გონებაში. ამის მოვალეა ყოველი ჩვენთაგანი.

მეორე თხზულება ფურიემ გამოსცა 1821 წ. ამაში იგი ასოციაციების მნიშვნელობაზედ საუბრობს და უჩვენებს იმასაც, თუ მისის წესდების თანახმად დაარსებულის ასოციაციების საშუალებით კაცობრიობა რა საუცხოვო შედეგს მიაღწევსო. თუმცა ბევრნი უნდოთ უმზერდნენ და ამის მოძღვრებას დასაცინოდნენ, მაგრამ ეს გულს არ იტეხდა. „გლახობა და მათი ზოგრობა წინ არის წასულიო, საწყალ ხალხს ხშირად ხარჯის გამო აპატიმრებენ, აწუხებენო, ესენი კიდევ ვინ იცის რაებს არ სჩადიან, შვილებსაც კი ჰყიდიან და იქიდან ანაღები ფუ-

ლითაც ვერას აწყობენ, ბოლოს მაინც გლახავდებიანო და ნუ
თუ ამაზე საუბარი დასარიდებელი უნდა იყოსო“. ნუ თუ კა-
ცობრიობის გონებითი მსჯელობისათვის ეს სენი არ კმარა და
ამის წინააღმდეგ ლწვაო?!

შემდეგ ამის, 1829 წ. გამოსცა ერთი შესანიშნავი შრო-
მა, რომელ შრომაშიაც ფურიე გულ-მღულრად იცავდა ცხოვ-
რებას ლარიბების. და ყველა პირისთვის სავალდებულოდ
სთვლის, რომ მან სიღარიბის წინააღმდეგ იმოქმედოსო. ეს
ბრძოლა გახდება ლარიბების დახმარებად და მფარველადო.
ამის ნაწერი და დედა აზრები დღითი-დღე წინ მიდიოდნენ,
იგინი ბევრის გულში იჩენდენ ბინასა და ბევრის გულში
ათართოვებენ წმინდა გრძნობას, სუფთა გონებას, ლარიბ-ლა-
ტაკ ძმის დახმარებას და ცხოვრებით განკაცებას, მათ განვი-
თარებას, კაცად ქცევებს და სხვანი, მათხოვრების დახმარე-
ბის გამო მას შენიშნეს, რომ ფურიეს დიდი მოსაზრება არ
ჰქონდაო, იგი სიღარიბეს ებრძოდა და ამავე დროს მის გაერ-
ცელებასაც ხელს უწყობდაო. მისი მოძღვრება, — ისე მოსპო-
ბას ვერ დაეხმარება, როგორც გაერცელებასაო, მაგრამ მა-
ინც იგი პატივსაცემია, რადგანაც მის წერილებს მკაცრად
ფლობენ მე-XVIII საუკუნის მეცნიერთა და ფილოსოფოსთ
ჰაზრებიო, სილატაკის მოსპობის შესახებ. შესანიშნავი მასა-
ლები და კითხვები აქვს აღძრულიო, თუმცა წერაში კი ვერ
იყო დახელოვნებული ოსტატი, იგი სწერდა მეტათ ვაცხარე-
ბით, მეტად მღელვარებაში მყოფი, მიტომ ხშირად წერის
კანონებსაც არღვევდა, ვერც ოსტატურად ეხებოდა და ჰკინ-
ძავდა ცნობებსაო, ვერც ხელოვნურად ეკიდებოდა წერასაო.
ჰაზრებიც ხშირათ მის ნაწერებში არევ-დარევით იყვნენ გან-
მარიტებულნი და ამიტომ ბევრის წინაშე მისი წიგნები ძაგე-
ბის და გამობის ღირსადა ხდებოდნენ, ნამეტურ ზოგიერთის მეც-
ნიერ პროფესორების წინაშეო.

მაგრამ კაბინეტურ პროფესორებს არ შეჰფეროდათ ესაო;
ესენი თავიანთ კაბინეტურ შრომას ჰიების და ძალღ-ღორე-
ბის ცხოვრებათა აღწერას ანდომებდნენო „ამათ ლარიბთა

შესახებ მოსაზრებაც არ ჰქონდათ, ფურიე-კი იქამდის გა-
ტაცებული იყო და სულსწრაფი ღარიბების ძმა, იგი ღარიბ-
თა სიღარიბის გამო ყოველივეს ივიწყებდა, ამიტომ სიჩქარის
გამო იგი გასაკიცხი არას დროს არ იქნებოდა. საქმე საგანზედ
ქეშმარიტი მსჯელობა არისო და არა ის თუ სიტყვები და წი-
ნადადებები როგორის კილოთია ხმარებულიო. ამის სიფრხი-
ლეში ბევრი ბრძანდებანო, იგინი კარგად სწერენო, მაგ-
რამ მათი ნაწერი კი გროშათ არ ღირს შინაარსის გამო.
პროფესორები უფრო იმიტომ ჰკიცხავდნენ და დასცინოდნენ
ფურიეს, რადგანაც ერთს თხუზულებიში იგი დარწმუნებით
სწერს, რომ მთელი დედა-მიწა ამდენ ათას წელიწადს გას-
ძლებსო, წელთა რიცხვსაც უჩვენებს: ამდენი წელიწადი განათ-
ლების გზაზედ იდგებაო, ამდენი წელიწადი უმოძრაოდ და
უკანასკნელ 20,000 წ. განმავლობაში კი დაცემას და დამხო-
ბას მიეცემაო. შემდეგ ისევ განახლდება ყოველიფერიო. მიზე-
ზი ეს გახლდათ კიცხვის, მაგრამ ვიტყით იმასაც, რომ ეს
გამოჩინება უბრალო რამე განჩინებას კი არ შეადგენდა, არა-
მედ მრავალნაირად გარჩეულს, გარკვეულს, ყველა მეცნიე-
რებასთან შეწონილ-შედარებულს და მერე გამოცხადებულს.
კერის სიტყვით *) მალტუსმა უფრო ბევრი რამ წარმოსთქვა
კაცობრიობის შესახებ როგორც საოხუნჯო, ისევე საგმობიც,
მაგრამ მას კი არავინ გმობს, ეს განსაზღვრა მის უბრალო
ლითონის სიტყვის მექონი განსაზღვრა არ არის, იგი დაფუძ-
ნებულია გეოლოგიურს სწავლაზე, ბუნებითი მეცნიერებაზე,
ვარსკვლავთ მრიცხველობაზე, სტატისტიკაზედ და ნამე-
ტურ ქიმურს მეცნიერებაზედ. ღრმად, რაც განათლებულს
კაცს ძლიერ აკვირვებსო, მის ნაწერებთა რიცხვში ბევრი
ისეთი ღირს შესანიშნავი ჰაზრები და მსჯელობანი იპოვება,
რომლებიც ფურიეს და მის ნაწერებს არამც თუ საყურად-
ღებოდ ხდის ჩვენს თვალშიო, არამედ იგი დიდათ შესანიშ-

*) Очерки социальныхъ наукъ соч. Кери.

ნავიჯ არის და რომ ითქვას, დიდი ღირსების მექანიცო, აბა გაისინჯოს ეს კაცი თავის მოძღვრებით თავის დროის კვალად და თქვენ დარწმუნდებით ამის ღირსებაზედაო.

ფურიეს გონებას მე-XVIII საუკუნის საფრანგეთის მწერლებმა თავიანთი მოძღვრების მტკიცე ბეჭედი დაასვეს, ეს შვილია მათი. ამის ნატვრაც ეს იყო, მათის მეოხებით იგი განვითარდა, გონებით წავიდა წინ, თვისებით, ნდობით და ზნეობით, იგი განშორდა ძველ რწმუნებას, სარწმუნოების ბნელს დედა ჰაზრებს, პოლიტიკურის სახელის შექმნით ამაღლებას, მათ მაგიერ მან ჩაიწერა გულში დიხაგრული ერის სიყვარულით, მათი პატივისცემა და მათ სასარგებლოდ სამსახური ყველგან და ყველაფერში. ამას თავის განვითარებით და საზოგადო მეცნიერების დახმარებით სურდა, რომ კაცობრიობის ყველანაირი უწყსოებას თვისი დაარსებიდან შეხებიყო და ისე გაერჩია, ისე აეწონ-დაწონა, თუ ის როგორ გამგზავრდა, როგორ წავიდა წინ და შემდეგ დროთა ცხოვრებისთვის რაგვარი ცვლილება მიიღო, როგორც მანებლობის მხრით, ისე კარგისო. ფურიე როცა კი ეხებოდა ამ კითხვებს და არჩევდა რამეს, მას ყოველთვის ბევრნაირი სულის შემადრწუნებელი სურათები ეჩხირებოდნენ თვალ წინ, ეს უკმაყოფილო ხდებოდა მისგან, მწუხარებით იწყებდა წერას, მსჯელობას, საუბარს მის შესახებ და ყოველის მოსაზრების შემდეგ კაცობრიობის ცხოვრების შესახებ თვის დასკვნას ადგენდა.

შესანიშნავია ფურიე მით უფრო, რომ ყოველს ამის მოსაზრების შედეგს თუ დასკვნას მეცნიერების დიდი ბეჭედი ასვია, კაცი განცვიფრდება მის უღრმეს განჭვრეტასა და მოსაზრებაზედ, ეს მტერია თვით განათლების, მას სძაგს თვით მსწავლულებიც, მაგრამ თუ ყველა ამაებს თანასწორულ მეცნიერების მდიდარი მორჩილება ექნებათ, თუ ესენი იქნებიან ჰუმანურ მეცნიერებით გარემოცულნი და მის მეოხებით წარმომადგენელნი, მაშინკი მას იგი არ სძულს, იგი ყველაფრის

შორჩილია, იგი პატივს სცემს, მაშინ კი ყველაფერი იქნეს, დაინგრეს და დაიქცეს, თუ კი მეცნიერების ბრძანება ექმნება მას და მომავალშიაც ხეირიანი წესები მოჰყვებაო. ფურიე დიდათ უარს ჰყოფდა გვაროვნობით გარჩევას, ამას და იმის მოწაფე კონსინდერანს დიდათ სძაგდათ მაშინდელი ცივილიზაცია, რომლითაც მხოლოდ მდირები ხელმძღვანელობენ და ქვეყანას ატყუებენო, ასეთი ცივილიზაცია ფარხმალია გვაროვნობათა პატივისმცემლებისო. ასეთი უჯერო სწავლა სჯობს რომ ძირიანათ ამოვარდესო. ესენი დიდი მომხრენი იყვნენ უდიდესის ძმურის სიყვარულის და მშვიდობიანობის განვითარების, ყველაფერი მშვიდობიანობის სიყვარულის ცვლილებით უნდა მოხდესო. წინააღმდეგ იყვნენ რევოლიუციის მოძრაობისა, ესენი იცავდნენ ყოველნაირ მმართველობას, რომელიც კი ხალხს ხეირიან მართვას დაუწყებსო, მაგრამ ესენი ბევრის მწერლებისაგან კონსერვატორ-დემოკრატებათაც იყვნენ ხმობილნი შემდეგ დროს. ფურიეს ნამოწაფარი კონსინდერანი გახდა დიდებული მეტყველი და კარლ მარქსის წინა მორბედი 1835 წ. კომუნისტური მანიფესტის გამოქვეყნებელი. კონსინდერანი, როგორც მოწაფე ფურიესი, მომავალში აღმოჩნდა მეტად დიდი გონების და მხედველობის პირად ეკონომიურს მოძრაობის ასპარეზზედ. მრავალთაგან სადაც იხსენება მარქსი, იქ ამას და ამის მოძღვრებასაც მოიხსენებენ.

ფურიეს ამ სოფლის სულით მდაბალი საზოგადოების შესახებ ცუდი შეხედულება ჰქონდა, იგი ამათ ასე უმზერდა და ეხებოდა: „საზოგადოდ კაცობრიობა თავის ცხოვრებაში საიდუმლოთ თუ აშკარის მეცადინეობით. წმინდა ბარბაროსულს მოქმედებას წარმოადგენს, ამის დასამტკიცებლად კმარა გავისსენოთ მუდმივი ომები და ხალხის ყველა ერთის გვარისაგან შეკრისა“ ყოველს მხარეს თითქმის სწავლა მეცნიერებასაც ჰფლობს და აფერხებს მძიმე მონება: აქ ყველაფერი სრულს ყურთა გლეჯაზეა დამოკიდებული და ჩამოტვირთული, ყოველი პირი

იმას მეცადინეობს და მოქმედობს, რომ მან ისარგებლოს დიდათ, მან შეიძინოს, მან შეზოჯოს სიმდიდრე სხვათ სავენებლად და გასაწყალებლად. ასეთი პირნი გაველურებულნი არიან, ამათ გონებას, თვისებას და სინილისს მხოლოდ ბოროტება გახდენიათ ახსარებათ.

ასეთ პირებს სიზმარშიაც-კი ის აგონდებათ სასახელოდ, — თუ სად ვის როგორ დაეცენ, როგორ აანიავონ და აიკლონ. ყველა თავის კანისთვის იბრძვის, თავის ჯიბისთვის და მიტომაც ეს ხშირად ერთმანეთის სამტროდაც იბადება. ყოველს ერში და ხალხში აშკარად სჩანს ის, თუ ერთი დასი როგორ მეცადინეობს თავისავე მაგზავის დასის საწინააღმდეგოთ. და დასალუბათ. თუ ფუძნდება რამე ამხანაგობა, ესეც იმ ოცნებით, რომ ესენი ვისმეს დაეცნენ, აიკლონ, აღვაონ, და ბოლოს მათის ცხოვრებით იდღესასწაულონო. ესენი მართვენ ომებს, ფერიშით ნავარდობას და მხოლოდ ამაში ჰხედავენ ცხოვრების სახსარს. ყოველს სამწუხარო მოვლენას და დალუპვას დიდი მნიშვნელობა აქვს, საზოგადო წესწყობილებასთან. ყოველ კანონ მდებლის ნატვრას ის შეადგენს, რომ მან დავა და შფოთები ასტეხოს უდიდეს შეძრების მექონ მემამულეებში, მის საშუალებით გაჩაღდეს სამმართველოების გარჩევა და მით მან იხელმძღვანელოს.

აქ მკურნალს სურს თავის ავათმყოფისთვის ციება და კუჭის ტკივილი და ამ გვარები, რომ ავათმყოფის სატკივარი დიდხანს გასტანს, ეს სატკივრება შალე ვერ რჩება და ამითი ექიმი იხელმძღვანელებს, მეტი ფული აიღოს. მხედარს სურს ძალიან გაცხარებული ომები, სადაც კვამლი ცას უწევდეს, თუნდა მის ამხანაგები სულაც გასწყდნენ მის მეოხებით, ოღონდ მას კი ეშველოს რამე, ოღონდ მან კი მიიღოს ჩინები და ტემლიაკები, ფული და სხვანი; მღვდელს სურს, რომ რაც შეიძლება უფრო მდიდარნი გარდაიცვალნენ რომ დასაფლავებაში მან 1000 ფრანკობით მიიღოს; მოსამსახურეს სურს, რომ საფრანგეთში მთელი რიგი დამნაშაობა ხდებოდეს. ჩარ-

ჩი ნატრობს დიდს შიმშილობას, რომ მის მეოხებით პურის მაზანდამ აიწიოს; მეღვინესაც ყურძნის მოკრეფის დროს სეტყვა სურს და ვაზის კოკრის გამობმის დროს ყინვები; ასევე არხიტექტორს და ხურო, კალატოზს სურს კარგი ცეცხლის წაკიდება, რომელმაც ფერფლათ უნდა აქციოს ასის და ორასის სახლი, რომ მის საშუალებით მათ საქმე გაუჩნდეთ. ესევე ეხება კარგათ, ჩარჩობას და კოტრობას მრეწველობაში და მის შემდეგ თვით სახელმწიფო წესწყობილებასაც.

ოცი კაცის ნაცვლად ხშირად ასს კაცს ვაბანდებთ, სოფლის მცხოვრებთათვის, საჭიროა ერთი რამისთვის ხშირად ერთი კაცის გაგზავნა სადმე სავაჭროდ, ერთი კაცის მაგიერ ემგზავრება ქალაქს ათი კაცი, რომ იქ იყიდოს, ან გაყიდოს რამე. ანუ ხორაგი იყიდონ და მოიტანონ შინ, იმ დროს, როცა ყველა ამების ყიდვა ერთ კაცს შეეძლებოდა, დანარჩენნი კი სხვა საფასო საქმეზედ იქნებოდნენ. რამდენი სოფლის კაცი მთელი კვირა წანწალებს აქეთ-იქით და ერთი ძროხა დაჰყავს რომ ეგები გაყიდოს. ამას რამდენი ღუქანში ღამე გაფენება და ფულის ხარჯვა უხდება უბედურად. რამდენი კიდევ სხვანი წანწალებენ და ასე ატარებენ თავიანთ ნაწარმოებს ღუქან-ღუქან გასაყიდათ, მაგრამ ესენი ამით ვერას იგებენ. რის წვალებით ყველაფერს ჰყიდიან, ძლიერ მცირე ფასად, რადგან ყველგან ჩარჩი ხვდებათ მათ და თავისუფალი კონკურენცია, რაც ამრავლებს ჩარჩების რიცხვს. ხშირად თვით ჩარჩებიც ილუპებიან ერთმანეთის გამრავლებით; ილუპება შალე ის ვინც უფრო მდიდარი არ არის.

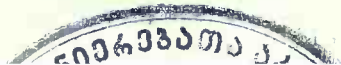
ამას დიდათ აკვირვებს და აღელვებს ბერბის საქმე ისპანიაში, სადაც ნახევარ მილიონზე მეტი ბერებია, ესენი რომ სამუშაოდ საქმეზედ იყვნენ, მაშინ ხომ იგინი დიდძალ ნაყოფს მოიყვანებო. ვსთქვათ ერთს ქალაქში 50 ვაჭარია და ესენი 100 ფუტს შაქარს ჰყიდიან, მაგრამ 50 ღუქანი 100 გადაიქცა და შაქარი კი ყველა ამათში მაინც ასი ფუთი იყიდება და ისევე სხვა ხორაგი, საქონელიც ერთი და იგივე

თუნდ აქ 50 კაცს გაუყიდნია 100 ფუთი შაქარი და გინდ 100 კაცს, თუ კი ამათ საკმარისი ვაჭრობა არ ექნებათ და ერთმანეთს დანთქამენ. ასეთ ვაჭრებში და პირობებში კაცი ყოველთვის ვაჭრობის დავარდნას ისმენს, ესენი ამით სცდებიან, ეს ბოროტება არის, ესენი ვაჭრობის დავარდნაზე კი არ უნდა საუბრობდნენ და ნატრობდნენ, არამედ რიგიან სავაჭრო წესწყობილებაზე მართველ პირებთ რიგიან ცხოვრებაზედ, პატიოსნურს ყოფა ცხოვრებაზე. ერთი გაკოტრდეს, დაილუპოს, დაგლახაკდეს, ცოლშვილი მშვიერი დაეხოცოს, მეორე გამდიდრდეს და აშენდეს. ეს სამართალია! ეს რა მანქანება არის, ეს რათ უნდა მოხდეს ჩვენს შორის, ნუ თუ ყველაფერი ჩვენ ხელთ არ არის, ყველაფერი ჩვენ არ გვიკავია ხელში, მაგრამ ამაზე არავინ ზრუნავს, ყოველს ვაჭარს თავისი მეზობელ ვაჭრის ზიზლი, შური და მტრობა სიზმარშია ც კი ელანდება.

30606

ამ პირს თუ პატარა შეძლება ც აქვს, მაშინ თვითონ იცის ეს მღვთის მოყვარეს, ძე ქრისტეს ვენახისა, უკანასკნელ თავის კონკურენციას მოჰკიდებს ხელს და მის მეოხებით გააქრობს საწყალს ვაჭარს; ამას მაგალითი ამტკიცებს: ორი მეურმე ერთმანეთს გადაეკიდნენ, ერთმა ისე დააყენა საქმე, რომ ხალხი მუქთათ დაყავდა, მეორემაც ისევე ჰქმნა.—ხალხი ფიქრობდა, რომ ესენი მალე თავიანთ მეზობლებს პურსაც აჭმევდნ მუქთათ; ამათ ასეთი მოქმედებით ორივემ დაითხარეს თვალები, რადგანაც ორივეს ხვდათ ნაწყვეტი. ასევე მოვუვიდა ორს გემის პატრონთ, რომლებსაც ერთმანეთის გაჯავრებით ხალხი მუქთათ გადაჰყავდათ, ერთმა მუზიკაც გაიჩინა; საქმლითა კი ეხმარებოდა მეზავრებს მიტომ, რომ თავის მეზობელი დაეღუპა.

საბრალო ბოგანო ერი ბარბაროსობის საკუთრებას შეადგენს, ესენი მსხვერპლი არიან ასეთ კონკურენციის, მსხვერპლნი არიან ვაჭრების და თავად-აზნაურობის ელექტა-წყვეტის ყველა ამათის შრომით ცხოვრებს, ყველა ამათის სილატაკით,

უძლეურობით და უმეცრობით სარგებლობს, თუ არა და რომელიც კანონების ძალით არ ეძლევათ ამათ თავიანთ შრომა, უფლება და გამგეობა, ყველას ვალს ეს უნდა შეადგენდეს, რომ ამ საწყლებს მოუპოვოთ დაცემული უფლება, მივანიჭოთ ქონებრივი თანასწორობა და ყოველს მათგანს მიენიჭოს და მიეცეს თავის შესაფერი ბინა და ცხოვრების სახსარი. მაგრამ ვინ? ვინ აძლევს ამ საწყლებს რამეს და ანიჭებს, არავინ! ესენი რჩებიან ყველაფერს მოკლებულნი, ამათი ცხოვრება ტანჯვის ცხოვრება არის, ხშირად წყევლა, შეჩვენება და გამობაც კი განსვენებულს მშობლებს, თუ რათ დაგვბადეს ჩვენ, თუ კი ასეთი ცხოვრება მოგველოდა, შემდეგაც ამათი შვილების გამოზღდაც ერთ საცოდაოებას შეადგენს, ყოველთვის მშვიდობა, ჩვრებში და ფალასებში გახვეულნი, არც რიგიანად მოვლა, არც რიგიანი ჭამა-სმა, არც მუდმივი მშობლიური პატრონობა, რადგანც მშობელთ მუშაობის გამო ხშირად არა სცალიანთ და ამის გამო ყმაწვილებიც ხშირად ეხოცებათ, იხოცებიან ასობით, ასევე უპატრონონი არიან მოხუცებულნი ავადმყოფობის დროს, საავადმყოფოები, საგლახოები და სხვა ასეთ სახლებსაც ვერაფერი სარგებლობა მოაქვსთ ამათთვის, საწყლებს ვერაფერს ზედამხედველობას უწევენ, ესენი მხოლოდ მდიდრების სიძუნწის დასაცველად არსებობენ ხალხის თვალში, რომ იგინი ანიავებულ არ იქმნენ ქუჩაში მომაკვდავ საწყლების და დაჩაგრულებისაგან.

უნდა ვთქვათ რომ სადაც ეს საწყლები იკრიბებიან, ე. ი. საგლახოებში, რომ მაინცა და მაინც არც აქ არიან კმაყოფილნი ესენი, სანათურიდამ ხედვენ, რომ მათ სამათხოვრო ფულის გროშებს ვილაც მდიდრები აძლევენ რომლებიც მშვენიერის ეკიპაჟებით დასეირნობენ, სიმდიდრით ბრწყინავენ, რომლებსაც დაუჩემებიათ ყველაფერი. საწყლები კანონის ძალით თუმცა სხვებთან თანასწორათ არიან აღიარებულნი, მაგრამ მაინც იგინი ხშირათ შიმშილით იღუპებიან და ბოლოს საგლახოთ უხდებათ საქმე. საწყლების

უფლებას და თანასწორობას ის შეადგენს, რომ ესენი სიკვდილის შემდეგ უნდა მდიდრების გვერდით დასაფლავდნენ, მდიდრებთან ერთად უნდა დამიწდნენ. ესეთ უთანასწორო არსებობანი ბევრს უწესო საქმეებს ბადავს ერში და ამიტომ მთავრობას ბევრი ციხეების და პატიმრების შენახვაც უნდებოდათ. ამისთვის მართველობა აჩენს ჯაშუშებს, მჩხრეკავეებს, მძებნელებს და სხვანი, რომლებზედაც დიდი ძალი ფული იხარჯება, ყოველს ოჯახში ათასნაირი უწესო საქმეები ხდება. ოჯახის წევრნი ხშირად ერთმანეთზე აღიწვევიან, ცოლი ქმარს სცემს, ქმარი ცოლს, შვილები მშობლებს, რომ ესენი ეგები მალე დაიხოცნენ, რომ მათგან რამე გროშები დაშდეთ. ხშირათ თვით მშობლებიც ნატრობენ შვილების სიკვდილს, რომ ეგები მათგან დარჩეს რამეო.

ამდენია ბოროტება და უსამართლობა ამ უთანასწოროებიდგან, ამ უწესო სილატაკისაგან! ამას კაცი ვერ აღწუნსაგს. ჩვენ უნდა ვიცოდეთ, რომ ესეთი შემთხვევანი ყოველს წუთებს ხდებიან აქა იქ ოჯახებში, ყველგან მეტის მეტი მწარე ცრემლებიც უნდა იღვრებოდეს. ამაებს გარდა რამდენ ალაგას რამდენ ნაირი სიმძულვარე არსდება. ამ სილატაკის მეოხებით, რამდენი ალაგას, რამდენ პირისაგან გმობა თვით თავის სიცოცხლისა, ნამეტან იმ დროს, როცა ერთი ლატაკი კაცის ახალ-გაზდა ქალი გარყვნილს მდიდარ პირზედ გათხოვილა, წაჰყოლია ამას მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ ერთ ლუკმა პურს მაქმევსო. ახ ერთო ლუკმა პურო, რომ შენის გულისათვის ხშირად კაცი თავის კაცობასაც უარს ჰყოფს, სიყვარულს, გრძნობას, სიხარულს, სიამოვნებას და სხვანი, რომ ის მხოლოდ კუჭის სიმძღვრით გაბედნიერდეს და სულიერად და გრძნობიერათ კი სიმდაბლე მიიღოს. ეს ჰაზროვნებს, რომ რაც ხანი გადის და განვითარება წინ მიდის, ამ განვითარების მეოხებით ისე სამუდამო ხეირიანი წესება არ ფუძნდება, როგორც ხალხის არევ-დარევა, რასაც ერთნი აფუძნებენ, იმას მეორენი უარს-ჰყოფენ, მავ-

ნეთ სთვლიან მთელის ერისთვის და ანადგურებენ ამასო.
ცოტა რომ იქით წავიდეთ, მე კარგად დაგანახვებთ ჩვენ
პოლიტიკოსებთ პოლიტიკურს ელფეიასო. ეს გმირები ჩვენ
ვერაფერს გვშველიან, ასევე ემართება ფილოსოფოსსაო, რომ-
მელიც თავის სამსჯელო ოთახს იქით ყველგან გამქრალიაო.
მქრალია იგი, მქრალია თვით მეცნიერებაც, რადგან მეცნიე-
რება ხშირად მყარდება პოლიტიკურ უწესობაზედ, მისგან
კიდევ იფინება მონება, უთანასწორება და ავაზაკობაც. ამათის
მეოხებით ბევრი რამ იქნა შეგინებული და შეურაცხყოფილი,
ერთნი მეორეს ღუპავენ, ნთქამენ და ანადგურებენ, ესენი ისე
ჰგლეჯენ ერთმანეთს, როგორც პირუტყვები. ჭეშმარიტი საქმე
და მოსაზრება თვით წმიდა მქადაგებლებსაც-კი დავიწყებიათო.
მორალისტები და მღვთის მეტყველნი მზად არიან, რომ ქრი-
სტეს სახელის გულისთვის თვით ჯვარზედაც გაეკრან, მაგრამ
ესენი იმავე დროს ისე დაბრმავებულან, რომ აღარ იციან რა
ქმნან. ქრისტეს და ღვთის მეტის სიყვარულით ლამის ერთმა-
ნეთი დაქამონ, ყოველ უბრალო დამნაშავესაც-კი არ სდებენ
პატივს თვით ქრისტეს მოძღვრების პატივის საცემლად და
მიწაზედ ანადგურებენ! რა სამღვთოს მეტყველნი უნდა ბძან-
დებოდნენ ეს სასულიერო სულის მამები, თუ-კი ესენი უკვდა-
ვად დაიცავენ სილატაკეს, თუ-კი ესენი ხელს შეუწყობენ
მონებას, ნუ თუ ამ მიზეზის ღირსებას ეს შეადგენს, აქ სადა,
სჩანს ქრისტეს მოძღვრების თანახმად თანასწორების ხასიათის
მექონი ძმობის დაარსების დედა აზრები.

აქ მათგან ყველაფერი სიცრუეს წარმოადგენს, ყველა-
ფერი თვალთ-მაქცობას, ყველაფერი უმეცრების დაცვას, უკა-
ნონობის გამეფებას და მძლავრისაგან იმ უძლოურის ჩაყლაპვას,
რომელნიც დლიურად მუშაობენ. ამ მუშაობისათვისაც ამ
საწყლებს რამდენათაც თავიანთი შიმშილი და სილატაკე აწუ-
ხებთ, მასზე მეტად სხვის ბრძანება და ბრძანებლობის ძალის
დატანება, ჩვენ თუ კაცები ვართ, ჩვენ პირუტყვებისაგან ბევ-
რად არ განვირჩევით, ბევრად მათზედ დაბლა ვდგევართ,

იგინი თავიანთის სოციალურის მდგომარეობით ჩვენ ბევრად გვეჯობიან, იგინი თავიანთი საზრდოსთვის ყოველთვის და ყოველგან მუშაობენ, ჩვენ-კი არა პირუტყვების მსგავსათ გაჩენილნი მათზედ მალლა მდგარი და გონების მექონენი ხშირად ვლალატობთ ქეშმარიტ განსკვრეტას და ლტოლვილებას: აქ ხშირად ერთი პირი მეორის საქმით ხელმძღვანელობს, მეორის შრომით სტკება. აი რა გვარს პატიოსნურს სამართლიანს მდგომარეობაში იმყოფება კაცობრიობა, ახ, რა ბედნიერება იქნებოდა, რომ ღმერთს ჩვენ შრომის მოყვარე პირუტყვებით გავეჩინეთო. ამის შემდეგ ერის საცხოვრებელი ყოველთვის საკმარისი იქნებოდაო, მაგრამ რაკი კაცი ყველა ამის მისწრაფებას მოკლებულია, ამიტომაც არის იგი სიღარიბის, შონების და უთანასწორობის ჯურღმულში იხრჩობაო, აქ, ამ ლაფიდან და საგმობის მდგომარეობიდან არც არავინ აპირებს გამოსვლას და თავის დახსნას, არა, აქ ყოველის პირის ნატურას და სურვილს ის შეადგენს, რომ იმან როგორმე თავი დააღწიოს შრომის ნაწილს, ის როგორმე გაანთავისუფლდეს ამისაგან და ისე იყოს, რომ უშრომელად და უზრუნველად სცხოვრებდეს. ვინც ამაებს ფიქრობს მათ უფრო ცოტა მეტი ოსტატობა და გაიძვერობა აქვთ შესწავლილი და ამიტომ ესენი ზოგის მიწა—მამულის წართმევის ოსტატობას სწავლობენ, ზოგი სახლ-კარის, ზოგი ფულის და ზოგსაც თვით სიცოცხლით.

საწყალის ხალხის ფეხზედ დასაყენებლად შარლ ფურიემ შეადგინა ერთი ვრცელი წესდება, რომელიც მის თანამედროვე რობერტ ოვენის წესდებიდან ბევრით არაფრით განირჩევა. ეს არჩევს, რომ ღარიბებისაგან 300 კაცი უნდა შეიკრიფოს ერთად, ერთად დასახლდნენ, ესენი ერთად სცხოვრებდნენ, ამათგან ყველაფერი უნდა კეთდებოდეს და რაც 300 კაცის სასამელ-საქმელის კეთებას უნდება დღესაო. ის მაშინ მის ნახევარიც არ დასჭირდებოდა და ამიტომ დანარჩენი პირნი თავიანთ ცხოვრებას სხვა საჭირო საქმეზედ იმეცადი-

ნებენო. ამ წესწყობილების ვითარებას, ეს დიდის შორს გამ-
სჭვრეტლობის კრიტიკით არღვევს და ყოველს თავის დედა
ჰაზრს ისე აფუძნებს. ეს აღწერს დალაგებ-დაწვრილებით თუ
ამ ძმურს სადგურში რაგვარი წესდება უნდა არსებობდეს.
სხვათაშორის აქ უნდა იყოს წიგნთ-საცავიც, იმავე სახლში
უნდა იყოს სამეჯლისო დარბაზი, წარმოდგენების გამართვა
და სხვანი. გარდა ამისა ყოველს გაჭირვებულს საქმეშიაც
ყველამ უნდა მიიღოს მონაწილეობა და ერთად უნდა იმეცა-
დინონ, თუ არ შეერთებული შრომა, შეერთებული ძმობა,
ამხმნაგობა, უამისოთ შეუძლებელია, რომ ხალხის ცხოვრე-
ბის საქმე ფეხზედ დადგესო, ერთი სოფელი ერთს დიდს
ოჯახს უნდა წარმოადგენდეს, ამათ ერთი პურის საცხობი
უნდა ჰქონდეთ, ერთი სამზარეულო, ერთი სამრეცხველო,
ერთი სარძევე და ყველა ხელოსნობის ქარხნებიც ასევე, ესენი
სულ ერთად უნდა მუშაობდნენ თავიანთი ცხოვრებისთვის,
რომ ყველამ ერთნაირად იცხოვრონო. ამათვე უნდა ჰყავდეთ
ექიმი, წამალ-ხანა და სკოლა, სადაც მათი შვილები შესანიშ-
ნავ სწავლას უნდა იღებდნენ, უმაღლეს სასწავლებელში მათი
შვილებისაგან მათ საჭირო უმაღლეს მექან პირების რიცხვის
კვალობაზე უნდა მიდიოდნენ.

ასეთსავე მიმართვით ეხება ქალების კითხვებსაც. განკერ-
ძობულს საკუთრებას, უფლებას და ცხოვრებას ეს სრულიად
არღვევს, თუმცა იმასაც კი ამბობს, რომ შეიძლება ზოგიერთ
პირებმა ცალკე იცხოვრონ, თუ კი მათი ცხოვრება სხვები-
სათვის სავნო არ იქნებაო, მაგრამ რაკი საჭიროება მოითხოვს
მრავალთა ერთა ცხოვრების სასარგებლოთ და კომუნარული
მიმართვის აღორძინებისათვის, ამიტომ უმჯობესი იქნებოდა,
ეს ცალკე ცხოვრების ოცნებაც მოისპოს და ყველა ერთად
შეერთდეს, რომ მის საშუალებით ბევრს საწყალ კაცს მოეწ-
მინდოს თვალიდან შიმშილის ტრემლები, ის გამოვიდეს თა-
ვისი უბედურის ეკონომიურის და სოციალურის მდგომარე-
ობიდან, გამოვიდეს და ხეირიანის ცხოვრების წესებს და

ვრცელის განვითარების გზას დაადგეს. ფურიეს მოძღვრება ამ ამხანაგობის ძმობაში შესვლის ნებას თვით მდიდრებსაც აძლევს; ესენი თუ შეველენ და ძმობაში ფულს შეიტანენ, მერე აქედან ესენი თავიანთ ფულის სარგებლობას მიიღებენ, რადგანაც ამათი ფულები მსვლელობაში იქნება. გარდა ამისა ფურიეს მოძღვრების თანახმად ძმობაში მყოფთ მომუშავე მუშებთ რიცხვში უფრო მეტი ფასი იმათ უნდა მიეცეს ვინც ჯანით მუშაობენ, და არა იმათ, ვისაც ხალხი სიამოვნებაში მოჰყავთ, მაგალითად: კალატოზს, მკედელს და ღურგალს მუშას უფრო მეტ ფასს არგუნებს, ვინემ სხვა რომელიმე სუფთა საქმის მცოდნე კაცს, რომელიც თავისი ცოდნით ხალხს დიდად ატკობს და ასიამოვნებსო.

ბევრი რამ სურდა ფურიეს და ეს თავის დროის დაკვალიად საკმარისად ოსტატურათაც იქცეოდა, თავის თანა მედროვე სოციალისტებს და კომუნისტებივით ეკლესიის წესებს და სხვა რამეებს ეს მაინცა და მაინც არ ეხებოდა. ეს იყო მის უმთავრეს მიზეზად რომ იგი ამალღდა ხალხის თვალში, ეს ამბობდა რომ ეკლესიას ამ წესწყობილებასთან საქმე არა აქვსო. ჩემი შრომა და ცდა მარტოთ მუშა და სოფლის ერის გაუმჯობესობის საქმეს შეეხება. აქ საწინაღმდეგო არაფერია, ვის რათ უნდა ეწყინოს რომ მშრომელი საწყალი კაცი რიგიან მოქალაქეთ იქცეს და პატიოსნური კაცური ცხოვრება ქონდეს, კაცი კაცურად ცხოვრებდესო. სარევოლიუციო საქმეებს და სამზადისებს ეს მიტომ უმზერდა სხვა თვალით, რადგანაც სისხლის ღვრა და დაქცევ-დანგრევა ბევრი მოხდა და ღარიბებს კი მაინც არა ეშველათ რა, ისინი მაინც მშვივრები იხოცებიანო. ფურიე ამაში სცდებოდა, რადგანაც სარევოლიუციო სამზადის ევროპის მეისტორიენი დიდს მნიშვნელობას აწერენ სასარგებლოდ მშრომელ ერის. ფურიე თავის მოხუცობამდე დაუცხრომლად მოღვაწეობდა და თავისაგან დაწერილს წესდებსაც უფრო აშალაშინებდა. ამას სრული იმედი ჰქონდა მისი, რომ კაცობრიობას ისეთ წესდებას მივცემ,

რის ძალითაც ძველი ცხოვრების წესდება მთლად დაეცემა, მოისპობა და მის სანაცვლოთ ახალი, თანასწორული წესები აღორძინდება. ამაზე დარწმუნებული იყოს იგი.

ამ ოცნების დროს 1829 წლებისთვის აჰან მოამზადა დიდის სიბეჯითით ერთი ვრცელი წესდება, 1830 წელს, ერთის მინისტრის დახმარებით სახელმწიფოს წარუდგინა განსახილველად. სახელმწიფო საბჭომ ამის განხილვა ველარ მოასწრო, რადგან რევოლიუცია დაიწყო და საქმეები აირღარა. ფურიეს ამ რევოლიუციის შესახებ თითქო უწინასწარმეტყველია, მიტომ შეადგინა ეს წესდება და წარუდგინა სახელმწიფოს სამმართველოში; თითქო ეს მიხვედრილიყო, რომ თუ მთავრობამ სილატაკე არ მოსპო, რევოლიუცია დღეს თუ ხვალ მოხდება, მშიერი ხალხი მღელვარებს, მათ მოვლა და პატრონობა უნდათ, თორემ საქმე ცუდათ იქნება, მშიერი ხალხი თავს აიწევს, ბრძოლას დაიწყებს და ამ ბრძოლის მეოხებით დიდი ზარალიც მოხდება, ბევრი რამ გაუქმდება და მოისპობა, ბევრის სახლკარი და საცხოვრებელი იქმნება ანიაგებული. ამიტომ უმჯობესად ვთვლი, რომ საწყალი ხალხის ცხოვრება და მუშაობა გაუმჯობესდეს და მით აცილებულ იქმნას თავიდან ყველა ის უბედურება რაც დარბევისაგან მოსალოდნელია. ასე ავედრიდა და ასმენდა მთავრობას და უნდოდა რომ ღარიბების შესახებ რამე გაკეთებულიყო მაგრამ ამის განხორციელებას ველარ მოესწრო და 1837 წელს გარდაიცვალა.

ვიტყვიტ მაგალითად ფურიეზედ, რომ ერთ უდიდეს პატივის მცემლათ მის ნამოწაფარ მსწავლულთ შორის კონსინდერანი ითვლება, რომელიც პირველ ხანებში დიდი მორჩილი იყო გერმანიაში აღორძინებულის მეტაფიზიკისა და ფურიეს მეოხებით შემდეგ კი სრულიად შეიცვალა და დიდი მორჩილი გახდა საფრანგეთში აღორძინებულის პოლიტიკურის ფილოსოფიისა, რომელ ფილოსოფიიდანაც ძლიერ მალე მიიღო ისეთი დაკვირვება და დასკვნა, რომ იგი მერმისშიც

შარლ ფურიეს მოძღვრების გზას დაადგა და თეორიტიულად ნაღალადებ ცხოვრების წესდებას პრაქტიკულად, ანუ საქმის კრიტიკულად დაუწყო შემუშავება და აღორძინება. ამან ამისთვის 1832 წელს გაზეთის გამოცემაც დაიწყო, სადაც განსაკუთრებით ფურიეს წესდებას იცავდა და ლაღადებდა, მაგრამ ამ გაზეთის გამოცემა დიდ ხანს არ გასტანდა, რადგანაც ფურიეს ლაღადების დედა აზრები სარევოლიუციო სამზადისის ოცნებებს აფართოვებდა ერშიო.

როგორც რობერტ ოვენი ინგლისში და სენ-სიმონი საფრანგეთში, ისევე ფურიე მისდევდა თავის სამშობლოში, თანამემამულეთა წინაშე, მშრომელ ერის შეერთებისთვის, ერთად კომუნარულად მუშაობას, ერთად აღებ-მიცემას და ამის განვითარებას. ფურიეს პროგრამა უფრო ფართო არის და მეცნიერულის ჰაზროვნებით გარემოცული. ამის შეგნება მას უფრო მეტიც ჰქონია, ეს ცხადათ ისკვნება იმ გარემოებიდანაც, რომ იგი იყო უდიდესი მუშაკი სხვა-და-სხვა მეცნიერებათა ნაწილშიაც. ამისი შრომა როგორც საყურადღებო არის ასოციაციურს ნაწილში, ისევე კოპერატიულს და უჯიშო ცხოვრების წესების მოსპობის და გარდაკეთებაშიაც, როგორც კომუნარულად, ისევე სხვაფრივ. მაგალითებრ ამისი გამოცდილებანი მეცნიერულად, თუ ვაქრულად, უნდა ითქვას, რომ საყურადღებო არის, რადგანც მთელი საგანი ვაქრობის მიმართვის და მოწეს-რიგების მუშათა და ნოქართა, ანუ პრიკაშიკთა სასარგებლოდ, დიდს წესდებათა შედგენის ოსტატობას ითხოვს. ფურიე კიდევ საყურადღებოა ამის ნაწილზედ, რადგანც მან სავაქრო და სააღებ-მიცემო საქმეების კოპერატიულის მიზნით თვითაც ჰკიდებდა ხელს, თვით ამანაც გახსნა არა ერთხელ კონვენტის ჯარისთვის მაღაზია და სცადა საქმე, თუმცა აქ კარგად არ წაუვიდა, მაგრამ მას მაინც გული არ გასტეხია, რადგანაც საქმის გაფუქების გარემოებას სხვა-და-სხვა საზოგადო სარევოლიუციო მიზეზებთა გავლენას აწერდა. ფურიე ითხოვს როგორც მუშათა განვითარებას და

მათს საამხანაგო სამუშაო ქარხნის წესების განსპეტაკებას, იგი ისევე საჭიროებს ვაჭრობის საქმეთა მოწეს-რიგებას, ვაჭრობის მექონ პირთა შორისაც წმინდა ფედერატიულს შეთანხმებითი ცხოვრების წესების პირობების ქონვას, ვაჭრობისთვის შრომას, მის არსებობის გასუფთავებას და მით თვის მსახურთა და პრიკაშიკთა ცხოვრების და სამსახურის წესების განკარგებას. ასეთ განვითარებას და საქმის გარდაკეთებას და უკეთეს გზაზედ დაყენებას, ინდიუსტრულს და ფედერატიულს სოციალურს ნაწარმოებაშიაც დიდი ადგილი აქვს დათმობილი. ყოველი მცნება ამისი არის კაცთა შორის კომუნარულად მოწესრიგება და მის საშუალებით, ანუ შეთანხმებულის მუშაობით და აღებ-მიცემით ყოველივე ძველის მოსპობა, იმ ძველის წესების, რაც კი ცუდი არის და უხეირო კაცის ცხოვრებისთვის, მის მაგიერ იგი ითხოვს საუკეთესოს დაარსებას.

ამათს ასოციაციურს და კოპერატიულს სწავლას და ჰაზრებს ღრმად აქვს ფესვები გადამდგარი ჩვენის ცხოვრების და მის აგებულების წეს-წყობილებაში, იგი მომავალის ცხოვრების განკარგებისთვის მედაგრის ჰეჟა-ქუხილით თანასწორულს და სასარგებლო წესებს ამყარებს. ამათმა ასეთმა მოძღვრებამ დიდი გავლენა იქონია საერთოდ ევროპის ერთა მწავლულთა ეკონომისტთა განვითარებაზედ, თითქმის ამათის შრომით და ცდით წარმოიშობენ შემდეგ დროის საფრანგეთის და გერმანიის ყველა სოციალისტები, დემოკრატები, თვით ანარქისტები და სხვა-და-სხვა მებრძოლ მწერლებიც. ამათგან დაფუძნებული სწავლა და მათი ჰაზრები დღესაც მუშაობენ კაცის გონებაში გამუდმებით, იგინი ბნელად შთენილთ ხელოსან მუშებს და ვაჭრებს ავითარებენ კარგად და მასთან უადვილესად ამზადებენ მომავლის ცხოვრების განვითარებისაკენ-

ფურიეს მოძღვრებით, როგორც განვითარება და ახლად მოწესრიგება უნდა სამუშაო და საქარხნო საქმეებს მუშათა ფედერატიულის შეთანხმებითის სოლიდარობით, ერთმანერთის სიყვარულით და სხვანი, იგი ისევე ითხოვს ვაჭრობასა,

და მრეწველობაშიაც, ყოველი მხარე და საგანი ასოციაციების თუ კოოპერატიულის მიმოსვლის ითხოვს რიალურს ნიადაგს, რიალურად მომზადებულს სამერმისოდ ასალორძინებელ წესებს. ყოველივე უწესო, უგვანი და უხეირო რაც კი კაცის ცხოვრებას უშლის და აფერხებს, რაც ერთს ანიჭებს სიმძლავრეს, ქონებას, ძალას, კარგს ცხოვრებას და მის მეოხებით მეორეს კი ადაბლებს, მონად ხდის და მშვიერს ჰკლავს, იგი უსათუოდ უნდა დაემხოს, დაიქცეს და დაინგრეს ისე, რომ მომავლისთვის მისი ნასახიც არ დარჩეს და ყოველივე აღიგავოს დედამიწის პირიდან ისე როგორც უვარგისობა. თუმცა ოვენის, სენ-სიმონის, ფურიეს და სხვათა ამ გვართა მოძღვრება ძალ-მომრეობისაგან ერთობ შორს დგას, მაგრამ ვიტყვით იმასაც, რომ ამათი მიმართვა დიდათ უწყობს ხელს ძალ-მომრეობის დასაცემად მძლავრს ძალ-მომრევე, ძალის აღორძინებას და აფეთქებას.

ამ ძალის აფეთქების დასაწყისი მათგან დიდის ზარბაზნების სროლით არ დაიწყო. ამათის ფიქრით სახელმწიფო და მისი წესები არის დიდი ოჯახური გაერთიანებული წესები და ძმათა შეთანხმებელი ცხოვრება, ასე და ამგვარად, როგორც აქ არის მეფე და მთავარი, ისევე ყველა მუშა, ხელოსანი და ვაჭარიც თავის სახლსა და სამუშაოს, თუ სასახლეში მეფე არის და მფლობელი მისი. ამათშივე არსებობს ყოველნაირი ბოროტება და ცხოვრების უწესობა, ჩვენ ჩვენი უხეირო წესების დაღუპვა და ამოგდება პირველად ამ პატარა ოჯახებიდან და საქარხნო და სავაჭრო საქმეებიდან უნდა დავიწყოდ და მის მერე ნელ-ნელა სხვაზედაც გადავალთ, ბოლოს ხალხის მომზადებით და შრომით ჩვენ შევიძლებთ რომ გადავაბრუნოთ თვით სახელმწიფო წესებიც, ხოლო ყველა ამისთვის საჭიროა შრომა, მომზადება და თავ-თავის აღავას ბრძოლაც და ერთს ნიადაგზე არ გაჩერება. უსამართლოების ძალას არ უნდა შეუშინდეთ და მის ბოროტებას ბარი და ნიჩაბი უნდა მოუშალოთ რომ ძირი-ფესვიანად ამოვარდეს.

იგი უნდა უსათუოდ დავამხოდ. ამ დამხობის ძალა გახლავთ უმრავლესობის ერთად დაკავშირება, ერთად შრომა, ერთად ალღებ-მიცემა, ერთად ცხოვრება და მსოფლიო დიდი ძმობის დაარსება. ეს ასე იყო და მიტომაც პირველ ხანებშივე ამათ მოძრაობას და ასეთ აღორძინებას, სამხედრო ძალამ, სახელმწიფო დიდკაცობამ და მდიდარმა არისტოკრატებმა ეჭვის თვალთ შეხედეს, სოციალურს, ეკონომიურს, ასოციაციურს, თუ კოპერატიულს შეთანხმებითი დაბალი, ანუ შეუძლო ერის ფედერაცია თვის დასაღუპად მიიმჩნიეს, ანუ ტახტის მოსაშლელად. ამათამ უადგილო იქება, რომ რობერტ ოვენნი, სენ-სიმონი და ფურიე მარტოდ კომუნისტიურ მქადაგებლებად მავილოთ და ვსთქვათ, რომ ვითომც ხალხის ცხოვრების წესები ამათ პოლიტიკურის წესების გარდაკეთებით და ბრძოლით კი არ უნდოდათ, არამედ კომუნისტიურის ასოციაციებით და ფედერაციით. არა, ესენი მთავრობის წესების მტრებიც იყვნენ და ამათი იდეალები პირდაპირ მთავრობის დასამხობ ძალასაც უწყობდენ ხელს.

რამდენიც ხანი გადიოდა, იმდენადვე რობერტ ოვენის, სენ-სიმონის და ფურიეს ჰაზრებიც წინ მიდიოდა, ევროპის განათლებულთ ერთა შორის, ასოციაციური და კოპერატიული საქმეთა რიცხვიც წარმატებას ეძლეოდა, ამ მიმართვამ გერმანიაშიაც წარმატება მიიღო და აქაც მრავლად იწყეს სხვა-დასხვა ასოციაციების და კოპერატიული საქმეების დაწესება, მართვა და შრომა, მაგრამ სამწუხაროდ, პირველ ხანებში, ყოველივე ესე ყველგან ხალხის მოუმზადებლობის წყალობით თითქმის უნაყოფოთ იმუხრებოდენ. მათხედ დახარჯული შრომაც უნაყოფოდ გამოდიოდა, ყოველივე უმომავლოდ შჩნდებოდა. მიზეზები იყო ამათი მრავალნაირი და უფრო მთავრობის და მაღალი საზოგადოების ჩუმი მტრობა, ზოგიერთ ეკონომისტებს ასეთის ასოციაციათა და კოპერატიულ საქმეთა უკან ვრდომის გამო, ეჭვი დაებადათ და ცოტა არ იყოს ზემოხსენებულ პირთა მოძღვრებასაც ეჭვის თვალთ შეხედეს,

ცოტა არ იყოს უნაყოფობა დასწამეს მათ მოძღვრებას. რამდენიმე ხნის განმავლობაში, საქმე და ამის შესახებ კამათი ისე მოეწყო, რომ მათი ექვის ცნობები რუსეთშიაც გადმოვიდა, აქაც გაიდგა მან ფესვი და უკანასკნელ ოვენის, სენსიმონის, ფურიეს, კაბე, რომფუკო და თვით პრუდონის და ლუი ბლანიცკის უტოპისტებათ იქმნენ ცნობილნი.

უტოპიას ქართულად არ მინდა სახელი უწოდო. ეს მაინც ჩვენში უცნობი ხილია და მუშებში ამისი არ ვინ არაფერი იცის ჯერეთ, იქნება შემდეგ კი გაირკვეს ესენი და ქართულ მწერლობაშიაც გაჩნდნენ მოახალისენი. ვინ იცის შეიძლება ესეც მოხდეს ქართული მწერლობის ასპარეზზედ, აქაც. ქართველებშიაც გაჩნდნენ პოლიტიკური მებრძოლნი, მაგრამ არა მე ამის იმედი არა მაქვს, რადგანაც დღესაც ქართველებს ერთად ერთი გაზეთ „დროების“ მეტი სხვა არა გვაქვს რა და აბა სხვას ვილა რას მოგვაქვავებს. ხოლო აქ კი უტოპიის გამო ვიტყვი ფურიეს შესახებ შემდეგს: მე ფურიეს უტოპისტად ვერ ვიტყვი, ვერც სენ სიმონს, ვერც ოვენს. ამათი ასე ხსენება ცოდვა იქნება და დანაშაული. თუ ეს ასე არ უნდა იყოს, მაშინ სათქმელია ისიც, თუ სხვა ეკონომისტები, რომელნიც ხალხის თვალში კარგად ჩანან და დიდებულად, საკითხია თუ ესენი რაღას ელტვიან? თავიანთის მოძღვრებით, იგინი ხალხის ცხოვრებაში რასა მუსრავენ, რას სთვლიან დასტურად და აღსაგველად, რა უნდა ასწავლონ ხალხს და რას უქადიან ხალხს მომავლის ცხოვრების აღორძინებისთვის? ამის საპასუხო კითხვის გვერდით დავასახელებთ თუნდ ეკონომიურის სწავლის მამამთავარს კარლ მარქსს, ლასალს და სხვებს. თვით ეს პირნიც კი, რამდენიც ნათელს ჰფენენ მუშა და მშრომელ ერის გონებას, რომელნიც მშრომელთ ანათლებენ და ამზადებენ ამათ უხეირო წესების დასამზობად, პიროვნების მნიშვნელობის აღსადგენად, შრომის გასათავისუფლებლად, პროგრესით და რიალურად წინ სვლას და ევოლიუციით გარდაქმნას, ვიტყვი, რომ თვით ამ დიდებულთ მო-

ხღვრებანიც ზემო ხსენებულ პირთა მოძღვრების გარშემო ტრიალებს: იგინიც თვისის სწავლით კომუნას, ფედერაციას და ანუ სხვა ძმობის ღირსებას ლაღადებენ.

როგორც პირველნი, ისევე მეორენი ხალხს ასწავლიან თვალის გახილებას, აღორძინებას, უსამართლო წესების დამხობას, ყოველი სისაძაგლის და მონობის მოსპობას, კაცის ამალღებას, ურთიერთ შორის დაკავშირებას, ერთად ცხოვრებას, ერთად შრომას, ერთად მოქმედებას, ძმობის, თავისუფლების, თანასწორობის და კაცობრიობის გაღვიძებას და წაქეზებას დიდის თანასწორობის ერთობისთვის. ამათი მოძღვრება არის თავისუფლება და თანასწორობა. ესე იგი კომუნა, რაც ტოკვილის სიტყვით და სმირნოვის, ასეთი კომუნა ძველადაც ჰქონდათ ხალხს, როცა იგინი უეშმაკონი ყოფილან, როცა მათში ეშმაკი კაცები ვაჩენილან, მაშინ მათ თავიანთის ზარმაცობით და ეშმაკობით ეს კომუნა მოუსპიათ და ჩუმი ავაზაკური სატაც-საყვლეფი წესები დაუდგენიად, რომელ საიდუმლო წესებიდანც შემდეგში წარმოშობილადველ ხალხთა რომაელთა იმპერიული წესები. ჩვენის დროის გამოჩენილ ეკონომისტთა დევიზათ გამხდარია უწესოების დამხობა, სილატაკის მოსპობა, უმეცრებისა, მონობისა და მის მაგიერ თანასწორობის დაარსება, მომივალში მთელს დედამიწაზედ ერთი დიდი მსოფლიო ძმობის დაარსება, დიდის საერთოს ოჯახის, რომ ყველა ძმები იყვნენ და ყველა ერთ ოჯახის შვილებათ ირიცხებოდენ, არც მშვიერი იყოს ვინმე არც სილატაკისაგან იტანჯებოდეს და კვდებოდეს და არც მდიდარა იყოს ვინმე და ფუფუნებდეს მით. საფრანგეთის ძველ კომუნელთა ეკონომისტთა, ტერორისტთა და სოციალ დემოკრატ, სოციალ რევლუციონერთა და ანარქისტთა მოძღვრებაც ეს იყო ეს არის.

ყველა გამოჩენილი სოციალისტი ამას ადგა, ამაზე იყო მდგარი ცნობილი კონსიდერანი, მის შემდეგ მარკსმა 1847 პირველად გამოცა ლონდონში კომუნისტიური მანიფესტი:—

„ყველა ქვეყნის ბოგანო (პროლეტარია) ხალხო ერთად შეერთდით“. ასევე სხვებმაც იმუშავეს და იმეცადინეს, ყველა ამათი მეცნიერული სწავლის ქადილი არის ძველის დახვედრული წესების დაგმობა, მერე მის ნაგრევებზედ ახალი ძმური სარევიოლიუციო საქმეთა აღორძინება, რასაც რასაკვირველია მომავალში მოყვება დიდი კომუნის დაარსება. ეს არის თანამედროვე კრიტიკის ძალა და თხოვნა, ამას ითხოვენ დიდებულის მორელიდამ დაწყობილი თვით რუსის გამოჩენილ ბაკუნინსა და ლავროვამდე. ესენი ელტვიან თავიანთ მოძღვრებით სახელმწიფო წესების გარდაკეთებას, გარდახალისებას, მუშა კაცის და ქალის შრომის განთავისუფლებას, სიღარიბის და მონობის მოსპობას. ყოველ მათგანის მცნება ასეთ მიმართულებით ბრწყინავს. ყოველ მათგანის კალამი და მუშათა და მებრძოლთა ასოციაციურს და კოპერატიულს საქმეთა გარშემო ტრიალებს, ყოველ მათგანის მცნება ზემოხსენებულ საქმეთა განხორციელების და აღდგენის იდეალებით არის გამსჭვალული; ამას გვასწავლიან პირდაპირ იგინი. ამასვე გვასწავლიდენ ძველად ყველა ის პირნი, რომელთა შრომაც მოკლედ ჩვენ ავსუსხეთ და რომელნიც ზოგი ერთებთაგან კი არ ვიცით კი რათა და უტოპისტებად არიან ხმობილნი. ბეხერი, პეიფერი, ფლეროვსკი, თუნდ შულცე დელიჩიცი, ამათ ან სხვანი და ძველად ოვენი, სენ-სიმონი და ფურიე ისეთის თაღლითობით ყოფილიყვნენ სავსენი, რომ იგინი საკიცხნი იყვნენ და საგმობნი ისე, როგორც ამას ეხლა ზოგიერთები გვამცნევენ. ეს არა მგონია ასე იყოს.

ძველადაც ვინც კი იყვნენ, ოვენი, სენ-სიმონი, ფურიე, როშფუკო და სხვანიც იმას გვასწავლიდენ და კომუნისაკენ გვამგზავრებდენ, რასაც ახალ დროში, ამავე გზასა და მიმართვის ღალადება დაიწყეს როგორც გერმანიის ეკონომისტ სოციალ-დემოკრატებმა, ისევე საფრანგეთის სოციალ-რევოლიუციონერებთ შორის ბლანკმა, პრუდონმა, ლუი ბლანმა და მრავალთაც სხვათა: ასე და ამ გვარად ჩვენ თუ უტოპისტად

305

№ 551

ვალღარებთ ზემოთ ხსენებულ პირებს, მათ მიმდევართაც უეჭ-
 ველია—იგივე დაერქმევათ მომავალში სხვათაგან, რადგანაც
 რასაც ოვენი ინგლისში ქადაგებდა, სენ-სიმონი და ფურჩე
 საფრანგეთში, დღეს იმასვე ქადაგებენ თითქმის მათივე მოწა-
 ფენი მთელს ევროპაში. ამიტომ ჩვენგან ამ პირების მოძღვ-
 რების შესწავლა არის საჭირო და არა კიცხვა-გმობა და უტო-
 პისტად ძახილი. ამათი მოძღვრების გამოკვლევა, თვით ძლიერის
 კრიტიკოსის კარლ მარქსის სიტყვით, მომავალს ეკუთვნის,
 როცა კაცობრიობა გონებით თანასწორულის მაღალის იდე-
 ალებით განსპეტაკდება.

1884 წ. ია მარუშიძე.

გაქ-
 199

ქ-სი

გ. ს. ვ. მ. ნიძი

ი. მ.

305

ჭ 551

ზ. ჭიჭინაძე

მეორე თუმანოვის ქუჩა, სახლი № 32.

ფასი 5 კ.